THALES NEDERLAND

EDITORIAAL

HET BESTE MATERIEEL VOOR DE BESTE PRIJS

De ontwikkelingen op het gebied van het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid (EVDB) lijken op het eerste gezicht de afgelopen jaren een grote vlucht te hebben genomen. Er lijkt echt iets te gebeuren in Europa en ook in militaire kring is het niet langer verboden om Europees te denken. De Helsinki Headline Goals en vervolgstappen geven een beeld waar het naar toe moet met Europa in militaire zin.
Ook Nederland heeft zich achter dit beleid geschaard. De trekkingsrechten op de Duitse strategische luchttransportvloot en de omvorming van het hoofdkwartier van 1 (GE/NL) Corps tot een High Readines Force Headquarters, om desgewenst ook onder EU-paraplu ingezet te worden, zijn praktische stappen op dit ingeslagen pad.

Op basis van deze successen zou men ook voortgang mogen verwachten in dat deel van het veiligheidsbeleid waar al jaren gezocht wordt naar de juiste toon: het internationale en vooral Europese defensie materieel- en industriebeleid. Nederland heeft zich daarin nooit dogmatisch 'pro-Amerikaans' of 'pro-Europees' getoond, maar wat dat betreft gekozen voor een houding die goed is te typeren met de Angelsaksische zinsnede 'Value for Money' oftewel het beste materieel voor de beste prijs. Dat is een beleidskeuze die zich prima verhoudt tot de Nederlandse koopmansgeest, maar er zal toch meer moeten zijn om dit beleid te rechtvaardigen.

Europees materieel- en industriebeleid is reeds jaren onderwerp van intensief overleg binnen verschillende fora zoals NAVO, WEU en Western European Armaments Group (WEAG). Dit gepraat heeft echter nog steeds niet geleid tot concrete uitgangspunten en voorwaarden voor defensiematerieelsamenwerking.
Waarom is de formulering van Europees materieelbeleid nou zo gecompliceerd? Laat ons voor de beantwoording van deze vraag eens kijken naar het domein van het materieelbeleid. Dit domein wordt bepaald door enerzijds de krijgsmacht en anderzijds de defensie (-gerelateerde) industrie. Het Europese materieel- en industriebeleid zal dus ook met beide rekening moeten houden, in de wetenschap dat zowel bij de krijgsmacht als bij de defensie-industrie nationale belangen van oudsher een belangrijke rol spelen.

Het materieelbeleid in relatie tot de krijgsmacht dient vooral gericht te zijn op militaire effectiviteit, die zich laat vertalen naar interoperabiliteit en standaardisatie. Command and Control (C2) is in dat opzicht de belangrijkste pijler. Twee krijgsmachten met identieke gevechtsvoertuigen, maar verschillende niet compatibele C2 systemen leveren minder militaire effectiviteit dan andersom. Reeds meer dan twintig jaar geleden werd harmonisatie van materieelbehoeften en -eisen als het verlossende medicijn voorgeschreven. Helaas moeten we constateren dat er in de praktijk nog maar weinig van terecht is gekomen. Het moge duidelijk zijn dat nationale belangen hier een belangrijke sta-in-de-weg zijn geweest.

In relatie tot de defensie-industrie moet het materieel- en industriebeleid ook deze strategische factor zeker stellen. In de ideale situatie bestaat die uit een homogene sector waarbij de strategische belangen op Europees niveau zijn zeker gesteld. Voor de grote Europese landen met een relatief sterke defensie-industrie (Frankrijk, het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Spanje, Italië, Zweden) is het veiligheidsbelang van de defensie-industrie evident. De meeste van deze landen hebben echter (zeker in het verleden) gekozen voor een nationale oplossing. Dit heeft geleid tot een bont pallet van de defensie-industrie in Europa met vele duplicaties en multiplicaties.
Voor kleinere landen zoals Nederland ligt dit wat genuanceerder. In de *Defensienota 2000* is het belang als volgt geformuleerd:

> *Wat militaire aanschaffingen betreft, streeft Defensie naar het behoud en, zo mogelijk, de uitbreiding van de defensiegerelateerde kennis en deskundigheid in Nederland. Dergelijke aanschaffingen geschieden op 'imperfecte markten', waar de mechanismen van de vrije markt niet of slechts ten dele werken. Defensie streeft dan ook naar de gerichte inschakeling van de Nederlandse defensiegerelateerde industrie, ook bij internationale samenwerkingsprojecten.*

PARTNER IN NEDERLAND EN DE HELE WERELD
THALES

De 'imperfecte markt' wordt vooral in stand gehouden door artikel 296 van het EG-verdrag. Dit artikel bepaalt dat lidstaten hun belangen in de productie van militair materieel eenzijdig mogen beschermen. Dat wil zeggen dat handel in strategisch militair materieel is uitgezonderd van de vrije marktwerking. Een voor Nederland onvoordelige situatie omdat de nationale defensie-industrie vooral uit toeleveranciers bestaat voor grotere Europese bedrijven. Het compensatie-instrument bij Nederlandse bestellingen in het buitenland heeft er tot nu toe voor gezorgd dat de Nederlandse industrie haar *fare share* kreeg van de in het buitenland bestede belastinggelden.

Onder andere het hier geschetste dilemma van nationale belangen versus Europese eenheid en de problemen van de imperfecte markt hebben de ministers van Buitenlandse Zaken, Defensie en Economische Zaken er toe gebracht om de Adviesraad Internationale Vraagstukken (AIV) te vragen een advies uit te brengen over de ontwikkeling van een Europees militair-industrieel beleid. Vlak voor het zomerreces werd dit advies onder de titel 'Europese militair-industriële samenwerking' gepresenteerd.

Een eerste opmerkelijke conclusie van het rapport is dat de AIV van oordeel is dat het EVDB 'bij gebrek aan gemeenschappelijke strategische uitgangspunten en operationele concepten voorshands niet geacht kan worden richting te geven aan een Europees militair-industrieel programma'. De AIV erkent daarmee de afhankelijkheid van het militair-industrieel beleid van het veiligheidsbeleid in het algemeen, maar constateert tevens dat het veiligheidsbeleid (hier het EVDB) een bepaalde kritische massa moet hebben om de richting van het militair-industrieel beleid te kunnen bepalen. Deze kritische massa heeft het EVDB, ondanks alle successen, in de ogen van de AIV nog niet bereikt. Een alleszins opmerkelijke kanttekening bij de euforie rondom EVDB!

De AIV presenteert in haar rapport verder aanbevelingen die pleiten voor voortzetting van het huidige beleid, waarbij het beste materieel voor de beste prijs centraal staat. Daarin past ook het reeds in 1991 geïntroduceerde kopen van de plank (voorlopig met een eis tot compensatie). Recente verschuivingen van dit beleid van compensatie naar participatie in internationale ontwikkelingen (bijvoorbeeld de 'Fennek' en de vervanging van pantservoertuigen door het Gepanzertes Transport Kraftfahrzeug) ziet de AIV pas gerechtvaardigd indien de toegang van de Nederlandse defensie-gerelateerde industrie tot de internationale markt structureel wordt verbeterd en gewaarborgd.

In dat kader constateert de AIV dat voor afschaffing van artikel 296 EG onvoldoende politiek draagvlak bestaat, en dat daarom een consequente en uniforme toepassing van dit artikel door de verschillende landen het best haalbare resultaat is. Nederland zal daarom deel moeten blijven nemen aan de verschillende Europese overlegfora en ook actief betrokken blijven bij nieuwe ontwikkelingen. Deelname aan Organisation Conjointe de Coopération en Matière d'Armement (OCCAR) (nu nog een 'materieelagentschap' van Frankrijk, Duitsland, het Verenigd Koninkrijk en Italië) wordt onder voorwaarden ondersteund, terwijl in dit verband een spoedige toetreding tot het Letter of Intent (LoI)/ Framework Agreement overleg tussen de grote Europese landen (dezelfde landen, alsmede Spanje en Zweden) wordt bepleit. In dit overleg hebben deze landen zich ten doel gesteld hun militair-industriële regelgeving beter op elkaar af te stemmen.

Het advies van de AIV getuigt van realiteitszin en plaatst Nederland op een juiste manier in het door de grote Europese landen gedomineerde krachtenspel. In deze landen bevinden zich de 'system integrators' en 'platform builders', terwijl de kleine landen het moeten doen met een defensie-gerelateerde industrie die voornamelijk bestaat uit toeleveranciers. In het voorgestelde beleid hoeft Nederland geen keuze te maken voor een Europees of transatlantisch gedomineerd militair-industrieel beleid. Nederland blijft vooral streven naar een open markt voor de defensiesector, in de wetenschap dat de weg ernaartoe lang is en dat we daarbij sterk afhankelijk zijn van de ontwikkelingen in de grote Europese landen.

Het door de AIV voorgestelde beleid verschaft de regering de vrijheid om haar beslissingen omtrent materieelverwerving elke keer zorgvuldig af te wegen. Dogmatische keuzes zijn op deze manier uitgesloten en dat is goed. Aan de andere kant betaalt men daarvoor de prijs dat het debat over te voeren militair-industrieel beleid bij elke beslissing weer op kan laaien. Aanstaande keuzes zoals die voor de opvolger van de F-16 zullen dit weer gaan bewijzen. Het rapport van de AIV brengt dan geen uitkomst. De regering zal een keuze moeten maken op basis van het beste materieel voor de beste prijs.